# מהדורה למורה – הכנה למבחן

- מטרה: חזרה מסכמת לקראת המבחן על ארבעת הנושאים.
- זמן מומלץ: 45 דקות
- מסלול: רגיל · חט"ב · תיכון
- הפעילות באתר: https://historia-et-hachadasha.sites.tab.bot/mivchan.html

## הנחיות להפעלה

- דף הכנה למבחן – מבוסס על ארבעת נושאי המבחן באתר (נאורות, אמנציפציה, מהפכה תעשייתית, השכלה), באותו מבנה: ידע ומושגים, ציר זמן ומקור, הבנה וכתיבה.
- לוודא: שנת פרסום 'מסה על הסובלנות' של וולטר – 1763
- לוודא: 'שתי מסות על הממשל' של לוק – 1689 (שנת ההדפסה; על השער 1690)
- לוודא: שוויון ליהודי אוסטריה-הונגריה – 1867 (החוקה של דצמבר 1867)
- לוודא: שנות חייו של קלרמון-טונר 1757–1792
- לוודא: 'הצו המביש' של נפוליאון – 1808 (ל-10 שנים)
- לוודא: שנת המצאת ה'ג'ני הטווה' – בסביבות 1764–1765 (פטנט 1770)
- לוודא: פטנט וואט – 1769; מנועים מסחריים – 1776
- לוודא: פטנט הנול המכני של קרטרייט – 1785
- לוודא: שנות חייו של נפתלי הרץ ויזל 1725–1805
- לוודא: 'הקיצה עמי' של יל"ג – 1863 (פורסם 1866)
- לוודא: 'חינוך נערים' בברלין – 1778
- לוודא: שנות פרסום תרגום מנדלסון 1780–1783

## מפתח תשובות

### ידע ומושגים

| # | תשובה |
|---|---|
| 1 | ג – היכולת האנושית לחשוב, לשפוט ולהסיק מסקנות באופן הגיוני – בסיס הידע לפי הנאורות. |
| 2 | ב – זכויות שיש לכל אדם מעצם היותו אדם, כמו הזכות לחיים, לחירות ולרכוש. |
| 3 | א – מתן שוויון זכויות אזרחיות ופוליטיות לקבוצה שהייתה מופלית, כאן – ליהודים. |
| 4 | ג – ניהול עצמי של הקהילה היהודית: בתי דין, גביית מסים ומוסדות חינוך משלה. |
| 5 | ד – החלפת עבודת ידיים בעבודה של מכונות. |

| # | תשובה |
|---|---|
| 6 | ד – ריכוז עובדים ומכונות במבנה אחד, תחת פיקוח ובשעות עבודה קבועות. |
| 7 | ב – תנועה יהודית שקראה לשלב השכלה כללית ותרבות אירופית בחיים היהודיים. |
| 8 | א – איש תנועת ההשכלה, שלמד גם לימודים כלליים ופעל להפצתם. |

**מיון מושגים לפי נושא**

| # | תשובה |
|---|---|
| **עידן הנאורות** | ריבונות העם, הפרדת רשויות, סובלנות דתית |
| **האמנציפציה – שוויון זכויות ליהודים** | 'העסקה' של האמנציפציה, אספת הנכבדים, הסנהדרין של נפוליאון |
| **המהפכה התעשייתית** | עיור, מעמד הפועלים, בורגנות |
| **תנועת ההשכלה היהודית** | 'המאסף', תורת האדם, חינוך מודרני |

**ציר זמן**

| # | תשובה |
|---|---|
| 1 | ג'ון לוק מפרסם את 'שתי מסות על הממשל' |
| 2 | וולטר מפרסם את 'מסה על הסובלנות' |
| 3 | ג'יימס וואט רושם פטנט על מנוע קיטור משופר |
| 4 | מנדלסון ושותפיו מוציאים את תרגום התורה לגרמנית עם ה'ביאור' |
| 5 | מותו של משה מנדלסון |
| 6 | ההכרזה על זכויות האדם והאזרח; הוויכוח באספה הלאומית על היהודים |
| 7 | כינוס ה'סנהדרין' בפריז |
| 8 | נפתחת מסילת הברזל סטוקטון–דרלינגטון |

**סיבה ותוצאה**

| # | תשובה |
|---|---|
| 1 | ג – הוגי הנאורות ניסו להחיל את התבונה גם על החברה, על המשפט ועל השלטון |
| 2 | ד – עלתה השאלה אם להעניק שוויון זכויות גם ליהודים |
| 3 | א – המהפכה התעשייתית החלה בבריטניה |
| 4 | ב – קמה תנועת ההשכלה בברלין בסוף המאה ה-18 |

### ניתוח מקור: ויכוח באספה הלאומית, 1789

| # | תשובה |
|---|---|
| 1 | הוא מציע לתת להם את כל הזכויות כבני אדם (כיחידים, כאזרחים), אך אינו מוכן לתת להם מעמד של אומה נפרדת עם שופטים וחוקים משלהם. |
| 2 | השוויון ניתן בתנאי: היהודים יקבלו זכויות מלאות כיחידים, ובתמורה יוותרו על האוטונומיה הקהילתית ועל הזהות הלאומית הנפרדת וישתלבו כאזרחים. |

### שאלת חיבור לתרגול

| # | תשובה |
|---|---|
| – | טענה, שתי דוגמאות נכונות מוסברות, מבנה פתיחה-גוף-סיכום, שימוש במושגים. |

שם: _____ כיתה: _____ תאריך: _____

# הכנה למבחן – דף תרגול

## חלק א' – ידע ומושגים

הקיפו את ההגדרה הנכונה.

**1.** מה פירוש המושג "תבונה (רציונליזם)"?

א) זכויות שיש לכל אדם מעצם היותו אדם, כמו הזכות לחיים, לחירות ולרכוש.

ב) מפעל ספרים צרפתי רב-כרכים שנועד לאסוף את הידע האנושי ולהפיצו.

ג) היכולת האנושית לחשוב, לשפוט ולהסיק מסקנות באופן הגיוני – בסיס הידע לפי הנאורות.

ד) נכונות לאפשר לבני דתות ואמונות שונות לחיות לפי דרכם בלי רדיפה.

**2.** מה פירוש המושג "זכויות טבעיות"?

א) מפעל ספרים צרפתי רב-כרכים שנועד לאסוף את הידע האנושי ולהפיצו.

ב) זכויות שיש לכל אדם מעצם היותו אדם, כמו הזכות לחיים, לחירות ולרכוש.

ג) חלוקת השלטון לשלוש רשויות – מחוקקת, מבצעת ושופטת – המגבילות זו את זו.

ד) היכולת האנושית לחשוב, לשפוט ולהסיק מסקנות באופן הגיוני – בסיס הידע לפי הנאורות.

**3.** מה פירוש המושג "אמנציפציה"?

א) מתן שוויון זכויות אזרחיות ופוליטיות לקבוצה שהייתה מופלית, כאן – ליהודים.

ב) רובע נפרד בעיר שבו חויבו היהודים לגור, בדרך כלל מוקף חומה ושערים.

ג) היטמעות בתרבות הרוב עד כדי טשטוש או נטישה של הזהות היהודית.

ד) כינוס של נציגים יהודים שכינס נפוליאון ב-1806 כדי לבחון את נאמנותם למדינה.

**4.** מה פירוש המושג "אוטונומיה קהילתית"?

א) מעמד של חבר במדינה, הכולל זכויות (כמו הצבעה) וחובות (כמו מסים).

ב) היטמעות בתרבות הרוב עד כדי טשטוש או נטישה של הזהות היהודית.

ג) ניהול עצמי של הקהילה היהודית: בתי דין, גביית מסים ומוסדות חינוך משלה.

ד) כינוס של נציגים יהודים שכינס נפוליאון ב-1806 כדי לבחון את נאמנותם למדינה.

**5.** מה פירוש המושג "מיכון"?

א. מכונה הממירה את כוח הקיטור מחימום מים לתנועה; מקור אנרגיה מרכזי בתקופה.

ב. מעבר של אוכלוסייה מהכפר לעיר וגידול מהיר של הערים.

ג. שכבה חברתית חדשה של עובדים שכירים במפעלים, שחיו משכרם בלבד.

ד. החלפת עבודת ידיים בעבודה של מכונות.

**6.** מה פירוש המושג "שיטת המפעל"?

א. שינויים בשיטות החקלאות שהגדילו את התנובה ושחררו עובדים לעבודה בתעשייה.

ב. ארגון של עובדים הפועל לשיפור שכרם ותנאי עבודתם.

ג. מכונה הממירה את כוח הקיטור מחימום מים לתנועה; מקור אנרגיה מרכזי בתקופה.

ד. ריכוז עובדים ומכונות במבנה אחד, תחת פיקוח ובשעות עבודה קבועות.

**7.** מה פירוש המושג "השכלה"?

א. הקריאה של המשכילים לעבור לעיסוקים 'יצרניים' כמו מלאכה וחקלאות.

ב. תנועה יהודית שקראה לשלב השכלה כללית ותרבות אירופית בחיים היהודיים.

ג. איש תנועת ההשכלה, שלמד גם לימודים כלליים ופעל להפצתם.

ד. רבנים ומנהיגי קהילות שחששו שההשכלה תפגע במסורת ותוביל להתבוללות.

**8.** מה פירוש המושג "משכיל"?

א. איש תנועת ההשכלה, שלמד גם לימודים כלליים ופעל להפצתם.

ב. רבנים ומנהיגי קהילות שחששו שההשכלה תפגע במסורת ותוביל להתבוללות.

ג. מונח של ויזל לידע הכללי – מוסר, שפות, מדעים ומקצועות.

ד. חקר תולדות היהודים, ספרותם ומסורתם בשיטות מחקר מודרניות.

## חלק ב' – מיון מושגים לפי נושא

כתבו כל מושג בעמודת הנושא שלו.

**'המאסף'** **הפרדת רשויות** **מעמד הפועלים** **עיור** **ריבונות העם** **סובלנות דתית**

**תורת האדם** **אספת הנכבדים** **חינוך מודרני** **הסנהדרין של נפוליאון**

**'העסקה' של האמנציפציה** **בורגנות**

| עידן הנאורות | האמנציפציה – שוויון זכויות ליהודים | המהפכה התעשייתית | תנועת ההשכלה היהודית |
|---|---|---|---|
| | | | |
| | | | |
| | | | |

| עידן הנאורות | האמנציפציה – שוויון זכויות ליהודים | המהפכה התעשייתית | תנועת ההשכלה היהודית |
|---|---|---|---|
| | | | |

## חלק ג' – ציר זמן

מספרו את האירועים לפי סדר הזמן.

| מספר | שלב |
|---|---|
| ____ | ג'יימס וואט רושם פטנט על מנוע קיטור משופר |
| ____ | ההכרזה על זכויות האדם והאזרח; הוויכוח באספה הלאומית על היהודים |
| ____ | נפתחת מסילת הברזל סטוקטון–דרלינגטון |
| ____ | ג'ון לוק מפרסם את 'שתי מסות על הממשל' |
| ____ | מותו של משה מנדלסון |
| ____ | כינוס ה'סנהדרין' בפריז |
| ____ | וולטר מפרסם את 'מסה על הסובלנות' |
| ____ | מנדלסון ושותפיו מוציאים את תרגום התורה לגרמנית עם ה'ביאור' |

## חלק ד' – סיבה ותוצאה

התאימו סיבה לתוצאה.

| # | | אות | |
|---|---|---|---|
| 1 | המהפכה המדעית הראתה שאפשר לגלות חוקים בטבע באמצעות תבונה וניסוי | ____ | א. המהפכה התעשייתית החלה בבריטניה |
| 2 | רעיונות הנאורות על שוויון וזכויות טבעיות | ____ | ב. קמה תנועת ההשכלה בברלין בסוף המאה ה-18 |
| 3 | מרבצי פחם וברזל, הון ממסחר ושלטון יציב בבריטניה | ____ | ג. הוגי הנאורות ניסו להחיל את התבונה גם על החברה, על המשפט ועל השלטון |
| 4 | השפעת הנאורות האירופית והמפגש של יהודי ברלין עם התרבות הגרמנית | ____ | ד. עלתה השאלה אם להעניק שוויון זכויות גם ליהודים |

## חלק ה' – ניתוח מקור: ויכוח באספה הלאומית, 1789

קראו את המקור וענו. על פי רעיונותיו של קלרמון-טונר: אומרים לנו שהיהודים מבקשים להיות נפרדים – יש להם שופטים משלהם וחוקים משלהם. אני אומר: ליהודים כאומה – לא ניתן דבר; ליהודים כבני אדם – ניתן הכול. אין זה מתקבל על הדעת שתהיה בתוך המדינה אומה נפרדת. על היהודים להיות אזרחים כמו כולם. אם אינם רוצים בכך – שיאמרו זאת. אבל איש לא יגזור על אדם שלא יהיה אזרח רק בגלל דתו.

1. מה מציע הדובר לתת ליהודים, ומה הוא אינו מוכן לתת להם?

2. הסבירו כיצד המקור מבטא את 'העסקה' של האמנציפציה.

## חלק ו' – שאלת חיבור לתרגול

בחרו אחד מארבעת הנושאים והסבירו כיצד הוא שינה את חייהם של היהודים או של החברה באירופה. כתבו 8–10 שורות.

- פתיחה: טענה מרכזית.
- גוף: שתי דוגמאות (אירוע, מושג או דמות) עם הסבר.
- סיכום: משפט שחוזר לטענה.

## כרטיס יציאה

הנושא שאני הכי מוכן/ה אליו:

הנושא שאחזור עליו:

שאלה לשאול את המורה לפני המבחן: